

ТЕОРІЯ І ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК [(373.13 : 373.24) :004](043.3)

С. В. Дяченко

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Людина ХХІ століття повинна бути з дитинства психологічно готовою сприймати усе нове, мати потребу постійно вчитися, бути гнучкою в спілкуванні, в дослідженні будь-яких ситуацій, визначати ефективні засоби досягнення конкретних цілей, правильно підходити до прийняття життєво важливих рішень. Формування інформаційної культури покоління, що вступає до ХХІ століття, є соціальним замовленням нового суспільства. Опанування нових інформаційних технологій (НІТ) в освіті – запорука успішної реалізації особистості теперішнього дошкільника, тому що в галузі освіти найбільш потужно виявляє себе тенденція, сенс якої – поступова адаптація змісту інформатики по спадній лінії – від ВНЗ до школи, від старших класів до початкової школи і далі до дитячого садка [1; 2].

Серед багатьох питань, які обговорюються у зв'язку із вивченням інформатики у початковій школі і навіть дитячому садку, постійно фігурує проблема використання (або невикористання) комп'ютера у навчанні дітей. Єдності у вирішенні цього питання серед авторів програм і навчальних посібників немає. Але рано чи пізно діти починають використовувати комп'ютер не як предмет вивчення, а як зручний засіб вирішення тих чи інших повсякденних завдань. Так чому ж у цьому випадку не навчити дитину правильній взаємодії із комп'ютером подібно тому, як ми вчимо її правильно тримати олівець й правильно сидіти під час письма [3, с. 157]?

Якщо звернутися до досвіду тих країн, де комп'ютери розповсюдились раніше ніж в Україні, наприклад США, то ми побачимо, що там у свій час (20 років тому) потрібно було вирішувати аналогічні проблеми. І розв'язані вони були на користь використання комп'ютера, але з відповідними високоякісними програмними середовищами, розробленими спеціально для малят [4 – 6].

Потрібно думати не над тим, як відібрати комп'ютер у дитини, а як навчити його орієнтуватися в безлічі інформації, розрізняти корисну інформацію від некорисної, як привити культуру поведінки у взаємодії із сучасними інформаційно-комунікаційними засобами.

На сучасному етапі інформатизації суспільства увага до засвоєння

комп'ютерної грамотності (КГ), а пізніше широкого спектру інформаційних технологій у процесі навчання й виховання дітей не тільки молодшого шкільного віку, а й навіть дошкільного віку стає все більш розповсюдженим явищем [4].

Інтерес дітей до комп'ютера величезний, і справа дорослих спрямувати його в корисне русло, зробити комп'ютерні засоби через засвоєння основ комп'ютерної грамотності звичайними й природними для повсякденного життя дитини. У зв'язку з цим виникає необхідність прилучення дітей до комп'ютерного світу якомога раніше, майже у дошкільному віці.

У попередніх наукових працях з проблеми формування у дошкільників основ комп'ютерної грамотності акцент було зроблено передусім на визначення обсягу знань з інформатики, які необхідно засвоїти дошкільнику (О. Дуванов, А. Єршов, В. Моторін, Ю. Первін).

Водночас, на нашу думку, домінування знанневого аспекту дещо мінімізує особистісний сенс цього процесу, адже комп'ютерна грамотність малих дітей неможлива без „включення” таких психічних процесів, як уваги, сприймання, дивергентного мислення, а також таких особистісних якостей, як сміливості, оригінальності, готовності навчатися самостійно, тенденції до контролювання своєї діяльності, адаптивності, наполегливості, персональної відповідальності. Дитина, користуючись комп'ютером, повинна відкривати для себе щось нове, досліджувати навколишній світ, робити „персональні відкриття” (С. Пейперт), тому що розвиток творчої особистості, створення прогресивного суспільства неможливе без того, щоб викликати у кожної людини бажання досліджувати, бажання добувати знання самому. Зауважимо, що саме особистісний аспект проблеми формування комп'ютерної грамотності виявився найменш дослідженим, хоча, на нашу думку, він має дуже велике значення [5].

Відкритим залишається також питання про вікові можливості дітей на етапі дошкільного дитинства щодо засвоєння основ комп'ютерної грамотності в сучасній освітній ситуації та відповідно до цього зміст і методика забезпечення процесу засвоєння основ комп'ютерної грамотності в різних соціальних умовах – сімейному вихованні, дошкільному закладі, розвивальному центрі [7].

Таким чином існує протиріччя – з одного боку, інтерес дітей до комп'ютерних ігор, потреба в оволодінні комп'ютерними технологіями, починаючи з перших років життя, матеріальні можливості батьків, міських організацій, забезпечення числа комп'ютерної техніки з іншого боку, дошкільні заклади, вихователі, менеджери дошкільної освіти не усвідомлюють своєї ролі у формуванні в дошкільників основ комп'ютерної грамотності, не володіють технікою, а також мають низький рівень власної

комп'ютерної грамотності, методично не готові до реалізації такої діяльності в дошкільних закладах освіти.

У сучасній теорії та практиці дошкільної освіти напрацьований певний досвід щодо формування у дошкільників основ КГ (С. Пейперт, Б. Хантер, В. Моторін, Ю. Первін, М. Цветкова, Т. Нікішина, С. Гунько), розроблені програми (С. Новоселова, М. Поддяков), методи організації комп'ютерних ігор (Г. Петку, Г. Кочетков, О. Яковенко, В. Варнавський, О. Кореганова), є цікаві розробки комп'ютерних розвивальних програм (Ф. Рівкінд, Г. Ломаковська, С. Колесников, Й. Рівкінд). Водночас недостатня методична опрацьованість даної проблеми спричинює об'єктивні та суб'єктивні труднощі в опануванні дітьми основ комп'ютерної грамотності [8 – 10].

Сьогодні цілком очевидним є той факт, що до професійної підготовки вихователів повинні висуватися якісно інші вимоги, чим, скажімо, 10-12 років тому. Насамперед, це стосується готовності майбутніх вихователів до організації й супроводження навчання новими засобами інтелектуальної діяльності, в тому числі засобами нових інформаційних технологій (НІТ).

Практична реалізація завдань довгострокової стратегії створення загальноєвропейського простору вищої освіти має забезпечити спрямованість навчальних програм у ВНЗ на європейський зміст і якість, уведення загальноєвропейської системи гарантії якості освіти.

Наразі в нашій країні здійснюються багатомасштабні перетворення, що пов'язані з євроінтегративними тенденціями, інтенсивним розвитком і впровадженням ІКТ у сферу освіти, що привело до її інформатизації; інформаційно-комп'ютерна діяльність сучасних вихователів стала вагомим складником їх професійної діяльності. З огляду на вищесказане, повинні бути переглянуті, доповнені й змінені професійні характеристики, коло вмінь вихователя дитячого садка в аспекті інформаційної компетентності. Тобто, перед нами постає завдання вивчити питання про реалізацію умов, які дозволяють забезпечити професійну підготовку майбутніх вихователів, а саме обраний нами напрямок досліджень пов'язаний з визначенням сутності й структури поняття „готовність вихователя до формування КГ у старших дошкільників”.

Нами були проаналізовані освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ) вихователя за рівнем „бакалавр”, а також відповідні навчальні плани й освітньо-професійна програма (ОПП), що забезпечують виконання ОКХ. На превеликий жаль, в ОКХ належної уваги щодо знань і умінь в галузі ІКТ немає, хоча ОПП містить вміння використовувати комп'ютерні ігри в навчально-виховному процесі. Аналізуючи ОКХ і ОПП у контексті ідей Болонського процесу, ми наводимо структуру професійної готовності

сучасного вихователя до формування комп'ютерної грамотності у старших дошкільників, що складається з суб'єктивних (психолого-особистісного, дидактико-методичного) та діяльнісних (організаційно-педагогічного, технічного) компонентів. Зокрема, виходячи з того, що будь-який фахівець повинен мати певний рівень професійної готовності, щоб вважатися компетентним професіоналом, у структурі готовності можна виділити такі рівні:

- репродуктивний;
- адаптивний (базовий);
- креативний.

Отже, *психолого-особистісний компонент* містить знання, вміння й досвід щодо інформаційних комунікаційних технологій, тобто власна комп'ютерна грамотність майбутнього вихователя. Ці складові розглядаються на зазначених вище рівнях, а саме знання – основи роботи з персональним комп'ютером (ПК), санітарно-гігієнічні вимоги (I рівень); вміння – користувача (I, II рівні) та розроблювача певних педагогічно-програмних засобів (III рівень); досвід – репродуктивне й адаптивне (базове) використання ПК у професійній діяльності, а також креативне використання. Крім того, складовими психолого-особистісного компоненту є розуміння значущості цієї роботи, відкритість до змін, критичність мислення, відсутність страху перед комп'ютерною технікою.

Дидактико-методичний компонент містить професійні знання (дошкільна дидактика) – I рівень; психолого-фізіологічні особливості дітей різних вікових груп та урахування цих особливостей при роботі з дітьми щодо формування в них комп'ютерної грамотності – II рівень; досконале володіння методикою формування основ комп'ютерної грамотності старших дошкільників на креативному III рівні.

Організаційно-педагогічний компонент містить вміння організувати роботу з формування комп'ютерної грамотності старших дошкільників у дитячому садку (I рівень); вміння встановити зв'язок дитячого садка, родини у напрямку розв'язання цього питання (II рівень); залучення відділів освіти до вирішення нагальних потреб з формування КГ старших дошкільників, а також участь у відповідних проектах через мережу Інтернет в межах області, країни, світу (III креативний рівень).

Технічний компонент готовності майбутніх вихователів до формування комп'ютерної грамотності старших дошкільників містить вміння організувати й реалізувати усі вищезазначені компоненти на різних рівнях.

В ОПП підготовки бакалаврів спеціальності 7.010101 „Дошкільне виховання” акцентується увага на проблемі використання електронно-обчислювальних машин (ЕОМ) для проведення контрольних заходів у

роботі з педагогічними кадрами а також як засіб діагностики. Окремо в ОКХ зазначається, що сучасний вихователь має використовувати в навчально-виховному процесі комп'ютерні розвивальні програми. Але, в той же час, механізм реалізації цих проблем в даних документах відсутній.

Тому метою навчання майбутніх вихователів ми визначасмо формування культури комплексного використання засобів нових інформаційних технологій в навчально-виховному процесі дошкільної освіти, оволодіння вихователями комп'ютером як технічним засобом навчання й керування пізнавальною активністю дошкільників та професійної готовності вихователів до формування комп'ютерної грамотності старших дошкільників.

Тобто, професійна підготовка майбутніх вихователів повинна бути спрямована не тільки на засвоєння певної кількості професійних знань, умінь, а й на формування комп'ютерної грамотності. На нашу думку, взагалі інформаційна культура, компетентність інформаційних технологій повинні стати складовими педагогічної майстерності кожного вихователя.

Протягом останніх років у Луганському національному університеті викладаються дисципліни „Нові інформаційні технології” й „Використання сучасних інформаційних технологій в навчальному процесі”, що навчають основним принципам роботи на персональному комп'ютері та знайомлять з новим програмним забезпеченням, можливостями його використання в майбутній професійній діяльності, але в сучасних умовах цього недостатньо.

Аналіз викладання зазначених вище курсів дозволив виділити проблеми, що постають перед викладачами інформатики:

- проблема невизначеності цілей навчання дисциплін;
- проблеми з викладанням змісту дисциплін: проблематичним залишається питання надмірності фактичного матеріалу порівняно із кількістю годин, що передбачені програмою;
- проблема співвідношення у формуванні теоретичних знань і практичних умінь студентів;
- проблема ефективної організації практичної роботи студентів у комп'ютерному кабінеті;
- проблема оцінювання знань і вмінь студентів щодо використання засобів комп'ютерної техніки у майбутній професійній діяльності.

Виходячи з вищезазначених положень та окреслених проблем виникає необхідність спрямувати навчання з формування комп'ютерної грамотності студентів не на процес виконання певного обсягу лабораторних робіт, а на кінцевий результат, на здобуття компетентності в галузі інформаційних технологій.

Отже, ми пропонуємо фахові курси „Педагогіка”, „Дошкільна

педагогіка”, „Дошкільна освіта”, „Педагогічна майстерність” доповнити вивченням таких тем:

1. „Інноваційні педагогічні технології”, де має розглядатись серед інших сучасних інноваційних педагогічних технологій й технологія навчання з використанням нових інформаційних технологій.

2. „Організація комп'ютерно-ігрового комплексу”, де розглядатимуться питання щодо створення навчального середовища у дошкільному закладі з використанням комп'ютерів.

3. „Комп'ютерні ігри в дошкільному дитинстві”, де висвітлюватимуться класифікація основних типів розвивальних комп'ютерних програм й дидактичні можливості програмних засобів навчання для дошкільників, педагогічні підходи до комп'ютерних ігор для дошкільнят, оцінка якості комп'ютерних навчальних програм за гігієнічними, ергономічними, дидактичними вимогами та ін.

4. „Комп'ютер і здоров'я дитини”, де обговорюватимуться санітарно-гігієнічні вимоги до комп'ютерно-ігрового комплексу, апаратно-технічних пристроїв персонального комп'ютера, гігієнічне нормування перебування дітей за монітором комп'ютера та ін.

5. „Методика викладання дошкільної освіти” доповнюється методикою організації інтегрованих занять старших дошкільників з елементами використання комп'ютерних навчально-розвивальних програм під час засвоєння окремих понять сфер життєдіяльності „Природа”, „Культура”, „Люди”, „Я сам”.

6. „Виховання у сім'ї” привертається увага до питань надання батькам допомоги у роз'ясненні позитивних і негативних наслідків взаємодії „дитина-комп'ютер”, у виборі комп'ютерних розвивальних ігор відповідно до психолого-педагогічних, фізіологічних особливостей дітей дошкільного віку та ін.

7. „Педагогічна майстерність”. Протягом педагогічної практики майбутні вихователі повинні продемонструвати рівень своєї компетенції з інформаційних технологій та свою готовність до використання комп'ютерних систем у навчально-виховному процесі.

Таким чином, запропонована методична система орієнтована на вивчення медико-біологічних та психолого-педагогічних основ використання НІТ в дошкільних закладах, основних можливостей персонального комп'ютера як засобу розвитку інтелектуальних і творчих здібностей старших дошкільників, специфіки організації й проведення занять з використанням засобів інформаційних технологій.

Готовність майбутніх вихователів до формування КГ старших дошкільників є інтегративною властивістю й якістю фахівця, результат підготовки й складова загальної готовності, один з найважливіших

компонентів професійної підготовки взагалі.

Кінцевим результатом підготовки майбутніх вихователів є формування аналітичних вмінь, необхідних при дослідженні навчального потенціалу засобів НІТ та його реалізації в межах пропедевтичного курсу інформатики з урахуванням вікових особливостей дошкільників; гностичних вмінь, які визначають навички прогнозування педагогічного процесу з використанням засобів НІТ для розвитку загально інтелектуальних вмінь старших дошкільників; проєктивних вмінь, пов'язаних з конкретним плануванням навчально-виховного процесу на основі засобів НІТ.

Досвід підготовки вихователів у ЛНУ дозволив виокремити суттєві проблеми, які визначають якість підготовки фахівця: рівень математичної освіти, передбачений програмою підготовки вихователя дошкільного закладу, є недостатнім для якісного оволодіння з інформатики. Виникає необхідність в додатковій математичній підготовці студентів за деякими розділами логіки, дискретної математики й теорії ігор, які містять основні ідеї та поняття, з якими може зустрітися вихователь в існуючих експериментальних та авторських програмах раннього навчання інформатики.

На теперішній час нами опрацьовується пакет навчальних матеріалів для підготовки вихователів, що містить: модель спеціаліста, структуру й зміст навчальних дисциплін, модель навчального плану з дисциплін інформаційного циклу, програму педагогічної практики, робочі програми й методичні матеріали для організації навчальних занять.

Список використаної літератури

1. Інформатизація освіти – провідний напрям підвищення результативності навчального процесу // Комп'ютер у школі і сім'ї. – 2011. – № 1(89). – С. 3 – 6. **2. Організація** та зміст навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах : метод. лист МОН України № 1/9–306 від 06.06.05 р. // Дошк. виховання. – 2005. – № 7. – С. 3 – 6. **3. Коментар** до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посібник / наук. ред. О. Л. Кононко. – К., 2003. – 243 с. **4. Танась М.** Образование и информационная эпоха / М. Танась // Нар. образование. – 2003. – № 4. – С. 31 – 34. **5. Пейперт С.** Переворот в сознании: Дети, компьютеры и плодотворные идеи / С. Пейперт. – М.: Педагогика, 1989. – 224 с. **6. Хантер Б.** Мои ученики работают на компьютерах : кн. для учителя / Б. Хантер ; пер. с англ. – М. : Просвещение, 1989 – 224 с. **7. Чорна Л.** Чи потрібен дитині телевізор? / Л. Чорна // Дошк. виховання. – 2003. – № 11. – С. 21 – 23. **8. Моторин В.** Об использовании компьютера в педагогическом процессе / В. Моторин // Дошк. воспитание. – 2001. – № 12. – С. 42 – 46. **9. Первин Ю. А.** Концепция курса раннего курса обучения информатике /

Ю. А. Первин // Информатика и образование. – 2003. – № 3. – С. 86 – 90.
10. Новоселова С. Л. Новая информационная технология в работе с дошкольниками. Применима ли она? / С. Л. Новоселова, Г. П. Петку, И. Пашилите // Дошк. воспитание. – 1989. – № 9. – С. 73 – 76.

Дяченко С. В. Забезпечення готовності майбутніх вихователів до формування комп'ютерної грамотності у дітей старшого дошкільного віку

У статті висвітлюються актуальні проблеми впливу сучасних засобів масової інформації на формування дитячої картини світу; ідеться про необхідність забезпечення відповідної готовності фахівців дошкільної освіти до використання комп'ютерних технологій у педагогічному процесі дошкільних установ.

Ключові слова: засоби масової інформації, комп'ютерні технології, інформаційна культура вихователя, комп'ютерна грамотність.

Дяченко С. В. Обеспечение готовности будущих воспитателей к формированию компьютерной грамотности у детей старшего дошкольного возраста

В статье рассматриваются актуальные проблемы влияния современных средств массовой информации на формирование детской картины мира; вопросы обеспечения готовности специалистов дошкольного образования к использованию компьютерных технологий в педагогическом процессе дошкольных учреждений.

Ключевые слова: средства массовой информации, компьютерные технологии, информационная культура воспитателя, компьютерная грамотность.

Dyachenko S. V. Providing of Readiness of Future Educators to Forming of Computer Literacy for Under-fives

Actual problems of the modern mass media influence on children's image of the world are observed in the article. The main point of preschool specialists readiness to use computers' technologies in the educational pedagogical process in preschool's establishments are described in the issue.

Key words: mass media, computers' technologies, preschool's teachers informational culture, computer's literacy.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2013.

Прийнято до друку 26.06.2013.

Рецензент – к. п. н., доц. Хміль Н. А.